

Wyrok z dnia 6 października 2000 r.

II UKN 16/00

Żądanie od pracodawcy zwrotu nienależnie wypłaconego zasiłku chorobowego jest wyłączone, jeżeli obowiązek ten obciąża pracownika.

Przewodniczący SSN Maria Tyszel, Sędziowie SN: Krystyna Bednarczyk (sprawozdawca), Stefania Szymańska.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 6 października 2000 r. sprawy z wniosku „A.-L.” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w L. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w B. o zwrot świadczenia, na skutek kasacji organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 10 listopada 1999 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e n i e

Decyzją z dnia 11 lutego 1998 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w Białymstoku zobowiązał „A.-L.” Spółka z o.o. w L. do zwrotu kwoty 56.005,04 zł z tytułu nienależnie wypłaconego zasiłku chorobowego pracownikowi Spółki Józefowi G., który w czasie zwolnienia lekarskiego wykonywał pracę zarobkową.

W odwołaniu od tej decyzji „A.-L.” Spółka z o.o. w L. zarzuciła, że zmarły Józef G. w okresie zwolnienia lekarskiego nie świadczył pracy na rzecz Spółki.

Wyrokiem z dnia 25 maja 1999 r. [...] Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku oddalił odwołanie. Sąd ustalił, że zmarły w dniu 26 lutego 1997 r. Józef G. był prezesem Spółki „A.-L.” zatrudnionym na podstawie umowy o pracę. Od 10 kwietnia 1995 r. do daty śmierci korzystał ze zwolnień lekarskich i świadczenia rehabilitacyjnego. W okresie od 12 lipca 1995 r. do 27 grudnia 1997 r. wielokrotnie wyjeżdżał służbowo w ramach delegacji w celu zawierania transakcji handlowych na rzecz Spółki. Skoro pracownik w okresie pobierania zasiłku chorobowego pracował, to utracił prawo do zasiłku chorobowego i z mocy art. 18 ust. 1

ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (jednolity tekst: Dz.U. z 1983 r. Nr 30, poz. 143 ze zm.) nie było podstaw do wypłaty tego zasiłku.

Na skutek apelacji Spółki „A.-L.” od tego wyroku Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku wyrokiem z dnia 8 października 1999 r. [...] zmienił zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego i ustalił, że „A.-L.” Spółka z o.o. w L. nie jest zobowiązana do zwrotu kwoty 56.005,04 zł. Sąd Apelacyjny ustalił, że Józef G. z powodu raka trzustki korzystał ze zwolnień lekarskich, na których była adnotacja „może chodzić”. W okresie zwolnienia lekarskiego wyjeżdżał on własnym samochodem poza miejsce zamieszkania. Ponieważ Spółka nie posiadała samochodu Józef G. używał swego samochodu w celach służbowych i na niego były wystawiane delegacje służbowe. Podróże odbywał w towarzystwie dwóch osób z zarządu. Celem wyjazdów Józefa G. było zasięganie porad lekarskich u specjalistów i bioenergoterapeutów. W tym stanie faktycznym nie było podstaw do zastosowania art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa. Wyjazdów tych nie można bowiem uznać za inną pracę zarobkową, gdyż nie wykazano, aby Józef G. uzyskiwał z tego tytułu wynagrodzenie. Czynności związane z wyjazdami w sytuacji nieuleczalnej choroby nie mogą być uznane za uciążliwe lub sprzeczne z celem zwolnienia. Potwierdził to lekarz, którego zdaniem zajęcie się sprawami zakładu pracy było czynnikiem stymulującym poprawę samopoczucia. Józef G. zachował prawo do zasiłku chorobowego zatem nieuzasadnione jest żądanie zwrotu wypłaconych z tego tytułu kwot.

Wyrok ten zaskarżył kasacją Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w B. i wskazując jako podstawy kasacji naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa oraz naruszenie przepisów postępowania - art. 233 § 1 KPC - wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie apelacji.

W uzasadnieniu kasacji organ rentowy podniósł, że z całości materiału dowodowego wynika, iż zmarły prezes Spółki w trakcie zwolnienia lekarskiego był bardzo często delegowany do różnych miejscowości w Polsce. W okresie od 12 lipca 1995 r. do 27 grudnia 1997 r. odbył 26 wyjazdów a delegacje były potwierdzane przez różne firmy i rozliczane przez Spółkę. Celem tych wyjazdów była realizacja zadań Spółki -

zawieranie transakcji handlowych w imieniu Spółki. Ustalenia Sądu, że zmarły jeździł do lekarzy i bioenergoterapeutów oparte są jedynie na zeznaniach współników, które nie są poparte innymi dowodami. Powołując się na orzecznictwo Sądu Najwyższego organ rentowy twierdzi, że wykonywanie pracy podczas zwolnienia lekarskiego powoduje utratę prawa do zasiłku chorobowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepis art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1974 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa stanowi, że pracownik wykonujący w czasie zwolnienia lekarskiego od pracy inną pracę zarobkową lub uciążliwe czynności mogące przedłużyć okres niezdolności do pracy albo wykorzystujący zwolnienie od pracy w sposób niezgodny z celem tego zwolnienia – traci prawo do zasiłku za cały okres zwolnienia. Wymienione są tu alternatywnie trzy sytuacje, w których następuje utrata prawa do zasiłku chorobowego. Organ rentowy wydał zaskarżoną decyzję przyjmując, że zaistniała pierwsza z wymienionych sytuacji – wykonywanie w czasie zwolnienia lekarskiego pracy zarobkowej. Omawiany przepis używa określenia „pracownik wykonujący inną pracę zarobkową”, co oznacza, że konsekwencjami w nim określonymi nie są objęci pracownicy wykonujący w czasie zwolnienia lekarskiego dotychczasową pracę zarobkową. Gdyby regulacja miała dotyczyć także tych pracowników zostałoby użyte określenie „pracownik wykonujący w czasie zwolnienia lekarskiego pracę zarobkową”. Zastrzeżenie, że chodzi o inną pracę zarobkową, spowodowało kontrowersje w orzecznictwie w sytuacji, gdy pracownik zatrudniony jednocześnie w dwóch zakładach pracy korzysta z zasiłku chorobowego w związku ze zwolnieniem lekarskim złożonym w jednym zakładzie pracy, kontynuując jednocześnie zatrudnienie w drugim zakładzie pracy. W uchwale z dnia 20 stycznia 1995 r., II UZP 38/94 (OSNAPiUS 1995 nr 11, poz. 135), Sąd Najwyższy stwierdził, że wykonywanie w czasie zwolnienia lekarskiego od pracy zatrudnienia w jednym z dotychczasowych zakładów pracy przy jednoczesnym pobieraniu zasiłku chorobowego w drugim zakładzie pracy jest wykonywaniem innej pracy zarobkowej, jeżeli praca ta stanowi czynności uciążliwe mogące przedłużyć okres niezdolności do pracy albo jest niezgodna z celem tego zwolnienia. Z treści tej uchwały wynika, że w przypadku kontynuowania dotychczasowej pracy zarobkowej w innym zakładzie pracy nie występuje pierwsza z wymienionych w art. 18 ust. 1 po-

wołanej ustawy sytuacji, a utrata prawa do zasiłku chorobowego może nastąpić tylko w przypadku wystąpienia któregoś z dwóch pozostałych alternatywnie wymienionych przypadków. Pogląd wyrażony w zacytowanej uchwale Sąd Najwyższy podzielił w wyroku z dnia 4 kwietnia 1997 r., II UKN 25/97 (OSNAPiUS 1998 nr 1, poz. 27), wyroku z dnia 10 grudnia 1998 r., II UKN 367/98 (OSNAPiUS 2000 nr 3, poz. 118) i w wyroku z dnia 11 lutego 1999 r., II UKN 467/98 (OSNAPiUS 2000 nr 7, poz. 290). Natomiast w wyrokach z dnia 6 lutego 1998 r., II UKN 501/97 (OSNAPiUS 1999 nr 3, poz. 97) i z dnia 12 sierpnia 1998 r., II UKN 172/98 (OSNAPiUS 1999 nr 16, poz. 522) Sąd Najwyższy stwierdził, że wykonywanie innej pracy zarobkowej w okresie zwolnienia lekarskiego jest wystarczającą przesłanką do utraty prawa do zasiłku chorobowego za cały okres zwolnienia. Także te ostatnie orzeczenia dotyczą sytuacji, w których pracownik wykonywał pracę w innym zakładzie pracy niż ten, w którym przedstawił zwolnienie lekarskie i uzyskał prawo do zasiłku chorobowego. Kontynuowanie zatrudnienia w jednym z dwóch dotychczasowych zakładów pracy zostało uznane w tych orzeczeniach za „inną pracę zarobkową”.

W tej sprawie nie występuje sytuacja podjęcia lub kontynuowania przez pracownika zatrudnienia w innym zakładzie pracy niż ten, w którym pracownik złożył zwolnienie lekarskie. Przytoczone orzeczenia Sądu Najwyższego dotyczące innego stanu faktycznego potwierdzają stanowisko, że do zastosowania przepisu art. 18 ust. 1 powołanej ustawy wymagane jest wykonywanie przez pracownika innej pracy niż ta, z tytułu której korzysta ze zwolnienia lekarskiego i pobiera zasiłek chorobowy. Może to być praca wykonywana u innego pracodawcy, własna działalność zarobkowa lub też zarobkowe wykonywanie przez pracownika innej umowy nawet zawartej z podmiotem będącym jego pracodawcą. Natomiast przepis ten nie obejmuje pracowników wykonujących w czasie zwolnienia lekarskiego dotychczasowe obowiązki pracownicze. Słuszne było zatem stanowisko Sądu Apelacyjnego, że przepis art. 18 ust. 1 powołanej ustawy nie stanowił podstawy do pozbawienia Józefa G. prawa do zasiłku chorobowego, a podniesiony w kasacji zarzut naruszenia tego przepisu okazał się nieuzasadniony.

Przedstawione tu rozważania nie prowadzą do wniosku, że pracownik, który w czasie zwolnienia lekarskiego wykonuje dotychczasową pracę, ma prawo do zasiłku chorobowego. Pracownik taki zachowuje prawo do wynagrodzenia, gdyż przepis art. 84 Kodeksu pracy nie dopuszcza wykonywania przez pracownika pracy bez wynagrodzenia. Zgodnie z art. 14 ust. 1 powołanej ustawy zasiłek chorobowy nie przysłu-

guje za okresy niezdolności do pracy, w których pracownik zachowuje prawo do wynagrodzenia. Z mocy tego przepisu pracownik wykonujący dotychczasową pracę nie nabywa prawa do zasiłku chorobowego. Jeżeli prawo do zasiłku chorobowego nie powstało, nie ma potrzeby sięgania do przepisu art. 18 ust. 1 regulującego przypadki utraty tego prawa. Nie ma także zastosowania zamieszczona w tym ostatnim przepisie sankcja utraty prawa do zasiłku za cały okres zwolnienia. Pracownikowi nie przysługuje prawo do zasiłku chorobowego tylko w tym okresie, w którym faktycznie pracuje.

Kwestia, czy w przypadku Józefa G. istniały podstawy do zastosowania art. 14 ust. 1 powołanej ustawy, nie może być przedmiotem rozważań, bowiem przepis ten nie został przytoczony w kasacji, a zgodnie z art. 393¹¹ KPC Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach kasacji. Można jedynie stwierdzić, że zastosowanie tego przepisu nie ma uzasadnienia w ustalonym stanie faktycznym w sytuacji, gdy poważna choroba pracownika uniemożliwiała mu codzienne wykonanie obowiązków związanych z zarządzaniem Spółką.

Podniesione w kasacji zarzuty naruszenia przepisów postępowania dotyczące błędów w ustaleniu stanu faktycznego można rozpatrywać tylko na tle ewentualnego naruszenia art. 18 ust. 1 powołanej ustawy. Jak wskazano wyżej, przepis ten nie mógł mieć zastosowania niezależnie od okresu i rodzaju pracy wykonywanej przez Józefa G. w Spółce „A.-L.”. Jednakże, gdyby nawet wystąpiły okoliczności określone w tym przepisie powodujące utratę przez pracownika prawa do zasiłku chorobowego, nie ma podstawy prawnej uzasadniającej żądanie od pracodawcy zwrotu wypłaconego pracownikowi zasiłku. Przepis art. 37 ust. 7 ustawy z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 1989 r. Nr 25, poz. 137 ze zm.) stanowi, że w przypadku dokonania przez zakład pracy nienależnej wypłaty świadczeń podlegających finansowaniu z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, do zwrotu nienależnych świadczeń są zobowiązane zakłady pracy, chyba że w myśl ust. 1-5 lub z mocy odrębnych przepisów, do zwrotu nienależnego świadczenia jest obowiązana osoba, która je pobrała. Przepis ten stanowi podstawę do żądania zwrotu wypłaconych przez zakład pracy zasiłków chorobowych w warunkach określonych w art. 14 ust. 1 ustawy o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, jeżeli zakład pracy zamiast wypłacać pracownikowi wynagrodzenie za świadczoną pracę wypłacał zasiłek chorobowy. Natomiast żądanie zwrotu nienależnego świadczenia od zakładu pracy jest

wyłączone, jeżeli przepisy zobowiązują pracownika do zwrotu świadczenia. Takim przepisem jest art. 53 ust. 2 tej ostatniej ustawy, który stanowi, że kwoty zasiłków chorobowych wypłaconych w okolicznościach, o których mowa między innymi w art. 18 podlegają ściągnięciu od pracownika w trybie egzekucji administracyjnej. Nie ma regulacji dotyczącej przejścia tych zobowiązań pracownika na zakład pracy. Wobec braku po stronie zakładu pracy obowiązku zwrotu świadczeń wypłaconych w okolicznościach określonych w art. 18 ust. 1, dokonane zaskarżonym wyrokiem uchylenie tego obowiązku było zgodne z prawem niezależnie od tego, czy ustalony w tym wyroku stan faktyczny był zgodny z materiałem dowodowym.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy w oparciu o przepis art. 393¹² KPC oddalił kasację jako pozbawioną usprawiedliwionych podstaw.

=====